

■ Μάχες και Ναυμαχίες της Ελληνικής Έπανάστασεως

Τὸ Ὀλοκαύτωμα τῆς Ναούσης* Οἱ Ναουσαῖοι Νεομάρτυρες † 13η Ἀπριλίου 1822

Ἡ ἥρωϊκὴ ἀντίσταση καὶ ἡ θυσία τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων

Ἡ **Νάουσα** στὴν ἀπαρχὴ τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 ἦταν μία ἀκμάζουσα πόλη μὲ 10.000 κατοίκους. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς εἶχε προσπαθήσει νὰ τὴν ἐντάξει στὸ πασαλίκι του, ἀλλὰ εἶχε ἀποτύχει κατόπιν τῆς ἀντίστασης τῶν κατοίκων τῆς καὶ τῆς ἔκδοσης σουλτανικοῦ φιρμανιοῦ ποὺ τὸν διέταζε νὰ ἐγκαταλείψει τὸ ἐγχείρημά του. Ἀπὸ τὸ 1812 τὴν προστασία τῆς Νάουσας εἶχε ἀναλάβει ὁ ἀρχιευνούχος τοῦ σεραγιοῦ μὲ ὀθωμανὸ διοικητὴ, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ τὴν ἐξουσία ἀσκοῦσαν οἱ Ἕλληνες πρόκριτοι.

Μετὰ τὸν ἐπαναστατικὸ ἀναβρασμὸ στὸν Ὀλυμπο καὶ τὴν ἐπικράτηση τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, εἶχαν ὠριμάσει οἱ συνθήκες γιὰ τὴν κήρυξη τῆς Ἐπανάστασης στὴν περιοχή. Στις 19 Φεβρουαρίου 1822, ἀνήμερα τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Νάουσας Ζαφειράκης (Ζαφείρης Θεοδοσίου) ὕψωσε τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, μετὰ τὸ τέλος τῆς Θεΐας Λειτουργίας.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἄλωση τῆς Νάουσας ὑπάρχει μεγάλη ἀσάφεια καὶ σύγχυση γύρω ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία ποὺ ἄρχισε ἡ πολιορκία καὶ ὁ χαλασμὸς τῆς πόλης. Ἐπικρατέστερη ἄποψη εἶναι τῆς ἔρευνας τοῦ Γεωργίου Χ. Χιονίδη,

ή οποία καταλήγει ότι ή άλωση και ό χαλασμός τής Νάουσας πρέπει νά τοποθετηθεί στό χρονικό διάστημα από τήν 4η/16η μέχρι τήν 19η/25η Απριλίου 1822. **Ο**ί ήμερομηνίες είναι με τό παλαιό ήμερολόγιο και ή διαφορά του παλαιού με τό νέο για τό 1822 είναι 12 και όχι 13 ήμέρες.

Στις 21 Φεβρουαρίου, περίπου 1.800 Έλληνες αγωνιστές κατευθύνθηκαν προς τήν Μονή τής Παναγίας Δοβρᾶ και από εκεί επιτέθηκαν έναντίον τής Βέροιας, χωρίς αξιόλογο αποτέλεσμα. **Α**ντίθετα, σημαντική νίκη σημείωσαν οί επαναστάτες στις 12 Μαρτίου στην Μονή τής Δοβρᾶς, με επικεφαλής τόν αρματωλό Γερο-Καρατᾶσο (Αναστάσιος Καρατᾶσος), τόν Άγγελή Γάτσο και τόν Ζαφειράκη, σέ μάχη έναντίον 4.000 Τούρκων, πού έγκατέλειψαν τό πεδίο τής μάχης με μεγάλες απώλειες (300 νεκροί και πολλοί τραυματίες).

Οί Τούρκοι, με νέες ενισχύσεις πού έφθασαν στό μεταξύ από τήν Θεσσαλονίκη, ανακατέλαβαν τήν Μονή και οργάνωσαν τό σχέδιο για νά πλήξουν τήν Νάουσα, πού ήταν ή κύρια έστία του ξεσηκωμού στην περιοχή. **Τ**ήν επιχείρηση ανέλαβε ό Έμπον Λουμποντ με μεγάλη στρατιωτική δύναμη, 20.000 στρατιώτες και 12 κανόνια. **Σ**τις 26 Μαρτίου, με επιστολή του κάλεσε τους επαναστάτες νά καταθέσουν τά όπλα και μετά τήν αρνητική απάντησή τους, στρατοπέδευσε στην θέση Ροδιά στις 6 Απριλίου και άρχισε τήν πολιορκία τής πόλης, τήν άμυνα τής οποίας είχε ενισχύσει και ό κλεφταρματωλός του Όλύμπου Διαμαντής Νικολάου.

Τήν νύκτα τής 12ης προς τήν 13η Απριλίου οί Τούρκοι κατόρθωσαν ύστερα από γενική επίθεση και σφοδρό κανονιοβολισμό νά μπουν στην πόλη, όπου άρχισαν σφοδρές όδομαχίες. **Ο**ί κάτοικοι αντίστάθηκαν αλλά άρχισαν νά έγκαταλείπουν τήν πόλη, αφού είχε κυριευτεί. **Ο** Ζαφειράκης

Αναστάσιος Καρατᾶσος.

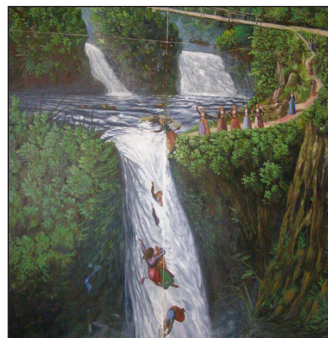

Ζαφειράκης Θεοδοσίου.

Άγγελής Γάτσος.

μέ τον Γερο-Καρατάσο, τον Διαμαντή Νικολάου και 500 άνδρες συνέχισαν επί τρεις ημέρες τον αγώνα κλεισμένοι στον πύργο του Ζαφειράκη, διευκολύνοντας την φυγή πολεμιστών και γυναικοπαίδων, και όταν ο κλοιός έγινε απειλητικός, κατόρθωσαν να διαφύγουν προς το Βέρμιο. **Λίγο** αργότερα, όμως, ο Ζαφειράκης και ο Γιαννάκης Καρατάσος (υιός του Γερο-Καρατάσου) έπεφταν νεκροί στην θέση Σοφολιό, κοντά στην Έπισκοπή Βεροίας, όταν κυκλώθηκαν από τουρκικό απόσπασμα. **Κα**ρατομήθηκε το κεφάλι του Ζαφειράκη, το οποίο περιέφεραν οι Όθωμανοί στρατιώτες σε κοντάρι για έκφοβισμό των Ελλήνων. **Η** σύζυγός του σφαγιάστηκε μαζί με πολλές άλλες γυναίκες και έγινε σύμβολο που ύμνήθηκε από το δημοτικό τραγούδι «Μακρονίτσα».

Μέσα στην Νάουσα οί σφαγές είχαν μεταβάλει την πόλη σε πραγματική κόλαση και σελίδες αυτοθυσίας και ήρωϊσμού γράφτηκαν από τις πιο ένδοξες της Έπανάστασης. **Η** πόλη επί πέντε ημέρες γίνεται πεδίο σφαγών, βιασμών και λεηλασιών από Τούρκους και Έβραίους. **Συ**γκλονιστική είναι η περίπτωση των 13 Ναουσαίων γυναικών, οί οποίες για να μην άτιμαστούν και να μη γίνουν γενίτσαροι τὰ παιδιά τους, μαζί με αυτά προτίμησαν την χαράδρα της Αραπίτσας, στην περιοχή Στουμπάνοι. **Ά**λλοι αγωνίστηκαν μέχρι την τελευταία στιγμή σώμα με σώμα, έναντίον των Τούρκων.

Μαζί με την Νάουσα περίπου 120 χωριά της περιοχής πυρπολήθηκαν. **Έ**κτιμήσεις ύπολογίζουν τον αριθμό των θυμάτων έως 5.000 (ανάμεσά τους και ο Κώστας Κασομούλης, πατέρας του αγωνιστή και ιστορικού Νικολάου Κασομούλη), ενώ άλλοι τόσοι (κυρίως γυναικόπαιδα) αιχμαλωτίστηκαν για να όδηγηθούν στα σκλαβοπάζαρα.

Άπό τους αιχμαλώτους «πολλοί άνηλεως έβασανίσθησαν, πολλαί γυναίκες εις τὰς φλόγας έρρίφθησαν, έγκυνοι έξεκοιλιάσθησαν, τέκνα έμπροσθεν των γονέων έσφάγησαν», σύμφωνα με τον Τρικούπη. **Ά**λλά και από τις τουρκικές μαρτυρίες προκύπτει ότι ή μανία των Τούρκων έναντίον των άμάχων ύπηρξε άσυγκράτητη.

Ὁ Ἐμποῦ Λουμποῦτ στίς 21 Ἀπριλίου 1822 ἔγραφε στὸν ἱεροδίκη Βέροιας γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Νάουσας. Τὸ κείμενο τοῦ ἐκπορθητῆ τῆς εἶναι ἀποκαλυπτικό: «Ὅταν εἰσήλθομεν θριαμβευτικῶς ἐντὸς τῆς εἰρημένῃς

πόλεως, γενόμενοι κύριοι αὐτῆς, οἱ καπεταναῖοι αὐτῶν, ἐπωφελούμενοι τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς κατῶρθωσαν νὰ ἀποδράσουν εἰς τὰ γειτονικὰ ὄρη [...] ὅσοι ὁμως ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπαναστατῶν δὲν κατῶρθωσαν νὰ διαφύγουν, κρυβέντες ἐντὸς τῆς πόλεως, συνελήφθησαν, ἐφαρμοσθεισῶν κατ' αὐτῶν ἀυστηρότατα καὶ ἄνευ οἴκτου τῶν διατάξεων τοῦ ἐκδοθέντος ἱεροῦ φετβᾶ. Οὗτοι, ὑπερβαίνοντες τὰς δύο χιλιάδας, ἐθανατώθησαν πάντες, εἴτε διελθόντες διὰ στόματος μαχαίρας, εἴτε σταλέντες εἰς τὴν κόλασιν δι' ἀπαγχονισμοῦ, τὰ τέκνα καὶ αἱ σύζυγοι αὐτῶν ἐξηνδραποδίσθησαν, αἱ περιουσίαι τῶν ἐδημεύθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ, συμπληρωθείσης οὕτω τῆς νίκης καὶ ἐκτελεσθείσης πλήρως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπιθυμίας».

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς καὶ ἰδιαίτερος οἱ ἄτακτοι ποῦ τὸν ἀκολουθοῦσαν, ἀφοῦ συγκέντρωσαν τὴν λεία τους ποῦ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ χρήματα, ὅπλα, σκεύη, ἐπιπλα, ροῦχα, ἐκκλησιαστικὰ σκεύη καὶ αἰχμαλώτους, ἀναχώρησαν γιὰ τὶς πατρίδες τους. Ἀπὸ ὅπου καὶ ἐὰν περνοῦσαν, ἔκαναν ἐπίδειξη τῆς λείας τους καὶ ἰδιαίτερος τῶν αἰχμαλώτων στίς ἀγορές. Παντοῦ ὁμως βρίσκονταν φιλάνθρωποι πατριῶτες, οἱ ὁποῖοι ἐξαγόραζαν αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἐλευθέρωναν ἢ ἀπλῶς μαθαίνοντας τὰ στοιχεῖα τῶν αἰχμαλώτων, ἐνημέρωναν τοὺς συγγενεῖς τους καὶ βοηθοῦσαν ἔτσι στὴν σωτηρία τους.

* * *

Στὴν θέση Κιόσκι ὁ Ἐμὶν Πασᾶς συγκέντρωσε 1.500 αἰχμάλωτους, ἄνδρες καὶ γυναικόπαιδα. Ἐκεῖ οἱ Ἑβραῖοι ἀνέλαβαν πρωταγωνιστικὸ ρόλο, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔσφαξαν, ταρίχευσαν τὰ κεφάλια τους καὶ τὰ ἔστειλαν στὴν Κωνσταντινούπολη ὡς τεκμήριο τῆς νίκης του, ἐνῶ τὰ πτώματά τους ἀφέθησαν βορὰ στὰ ζῶα καὶ τὰ ἀρπακτικά.

Χαρακτηριστικά, ὁ Σπυριδῶν Τρικoupῆς γράφει: «Πάμπολ-

λοι δὲ Ἑβραῖοι ἔνοπλοι καὶ πολύδιψοι χριστιανικοῦ αἵματος παρηκολούθουν τὸν τουρκικὸν στρατὸν ὡς ἐκούσιοι δῆμιοι. **Οὗτοι ἔλκοντες ἔξω τῆς πόλεως τοὺς χριστιανοὺς τοὺς ἔρροπάλιζαν κατακέφαλα, καὶ πίπτοντας κατὰ γῆς τοὺς ἔσφαζαν ὡς βόας**». **Σ**τὴν δὲ ἔκθεσι ξένου προξενείου στὴν Θεσσαλονίκη περιγράφονται οἱ δραματικὲς σκηνὲς ποὺ προηγήθηκαν τῆς «διαλογῆς» τῶν σκλάβων καὶ ἔλαβαν χώρα πλαῖι στὸν τόπο τῶν σφαγῶν: «**Ὅλο τὸ Κιόσκι εἶχε μετασχηματιστεῖ εἰς πανηγύρι κλανθμῶνος, ἔνθεν ἀνθρωπομακελεῖον, ἔνθεν ἀγοραπώλησις αἰχμαλώτων, γυναικῶν, παιδιῶν, διηρημένον εἰς πωλητὰς διαφόρους, ἕνας ἔχων τὴν μητέρα, ἄλλος τὰ τέκνα, ἔσκουζαν καὶ τσίριζαν τὰ παιδιὰ διὰ τὰς μάνας των, ἀλλὰ ἀδύνατον, διότι ἄλλος εἶχε τοὺς μὲν, ἄλλος τοὺς δέ...**».

Ἄμεση εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ φιλέλληνο^ς Γάλλου ἱστορικοῦ Πουκεβίλ, ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1824 στὸ Παρίσι καὶ περιγράφει τὸ μαρτύριο τῶν Ναουσαίων νεομαρτύρων: «**Τ**εσσαρῶν νέων, ἀφοῦ ἀπέκοψαν τὰς χεῖρας ἔστησαν αὐτοὺς ἐπὶ σωροῦ πτωμάτων καὶ τοὺς προέτρεπον εἰς ἐξωμοσίαν. **Ἄ**ρνούμενων δὲ ἐκείνων ἔκοψαν ἀλληλοδιαδόχως τὰς ρίνας, τὰ ὦτα, τὰ χεῖλη, καὶ τελευταίως ἐξορύξαντες τοὺς ὀφθαλμοὺς των ἀφῆκαν αὐτοὺς ἡμιθανεῖς».

Ἐντυπωσιασμένος ἀπὸ τὴν δύναμη τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πίστεώς τους περιγράφει τὶς στιγμὲς τῶν νεομαρτύρων τῆς Ναούσης ἐνώπιον τῶν Τούρκων δικαστῶν τους ὁ Τζέϊμς Μπέϊκερ (James Baker) στὸ βιβλίο του «*Ἡ Τουρκία στὴν Εὐρώπη*» ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1876. «**Τ**οὺς φώναζαν ἕναν-ἕναν. **Τ**οὺς ρωτοῦσαν τὸ ὄνομά τους καὶ στὴ συνέχεια ἀκολουθοῦσε ἡ ἴδια πάντα ἐρώτηση: «**Τ**κιαούρη, πιστεύεις στὸν θεὸ καὶ στὸν προφήτη γιὰ νὰ σώσεις τὴν ψυχὴ σου;» **Ἡ** ἀπάντηση ὅλων ἦταν μία: «**Ὅ**χι, ἐφέντιμ»».

«**Ἀ**ληθινά», σημειώνει ὁ Μπέϊκερ, «αὐτοὶ ἦταν χριστιανοὶ μάρτυρες. **Κ**αὶ ἡ φυλὴ τους θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἰκανὴ μεγάλων κατορθωμάτων».

Σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ ἰδίου, ὑπῆρξε ἕνας νεαρὸς ἄνδρας, τόσο σωματώδης, τόσο εὐγενής, τόσο ὁμορφος, ποὺ σταμάτησαν. **Κ**ατόπιν διστακτικὰ τοῦ τέθηκε τὸ

μοιραῖο ἐρώτημα, καὶ ἀπάντησε ἀποφασιστικά. «Ὅχι». «Γυρνᾶ πίσω, γκιαούρη, καὶ σκέψου καλύτερα τίς συνέπειες τῆς ἀρνήσεώς σου γιὰ μία ὥρα ἀκόμη». Πάλι τὸν ἔσυραν ἐμπρὸς στὸν κριτῆ, καὶ πάλι ἡ ἴδια ἀπάντηση. Ἀκόμη ἀπρόθυμοι, νὰ πάρουν μία τόσο τέλεια ὑπαρξη, τοῦ προσέφεραν μία τρίτη καὶ τελευταία εὐκαιρία γιὰ μεταμέλεια. «Τί λές τώρα, νεαρέ γκιαούρη; Θὰ δεχθεῖς τοὺς ὄρους γιὰ νὰ ζήσεις;». «Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ποτέ», ἀπάντησε. Καὶ ἐδέχθη τὸ ἀποτέλεσμα.

1241 νεομάρτυρες ἀρνήθηκαν νὰ ἐξομώσουν καὶ δέχθηκαν τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατο. Οἱ Τοῦρκοι θὰ εἶχαν σφάξει καὶ ἄλλους Ναουσαίους, ἂν δὲν συνέβαινε τὸ ἀκόλουθο περιστατικό: κά-

ποιος Ναουσαῖος, ράπτης στὸ ἐπάγγελμα, Νικόλαος Κοκοβῆκος λεγόμενος, ἀποκεφαλίζεται ἀπὸ τοὺς δημίους. Ἀλλὰ ὦ τοῦ θαύματος! Μπροστὰ σὲ ὅλων τὰ γουρλωμένα μάτια, ἀρχίζει ὄχι μόνο νὰ βαδίζη, ἀλλὰ καὶ νὰ τρέχη χωρὶς τὴν κεφαλή του! Πρῶτα περνᾶ ἀπὸ τὴν σκηνὴ τοῦ στρατάρχη. Στὸν δρόμο του βρίσκεται ἓνα αὐλάκι, μὲ ἄνεσι τὸ ὑπερπηδᾶ καὶ κατευθύνεται ἀπέναντι. Ἀλλάζει δρόμο καὶ προχωρᾶ στὴν γέφυρα. Ἐντρομος ἓνας Ἀλβανὸς ἀγγίζει τὸ σῶμα του καὶ μόνον τότε ὁ ἅγιος πέφτει νεκρὸς στὸ χῶμα. Ἀμέσως δόθηκε ἐντολὴ νὰ σταματήσῃ ἡ σφαγὴ.

* * *

Οἱ Πέντε Ἱερομάρτυρες τῆς Ναούσης πὺ μαρτύρησαν τὴν Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου τοῦ ἔτους 1822, σφαγιάσθηκαν ὑπὸ τῶν Ὄθωμανῶν τὴν ὥρα πὺ ἱερουργοῦσαν στὸν Ἱερὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ναούσης πὺ πανηγύριζε ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Ἀπὸ τοὺς πέντε Ἱερεῖς μᾶς εἶναι γνωστὰ τὰ ὀνόματα μόνο τῶν τριῶν: Γεράσιμος ὁ Πνευματικός, Δημήτριος ὁ Σακελλάριος καὶ Ἰωάννης ὁ ἐκ Πέτρας Ὀλύμπου. Μαζί τους μαρτύρησε καὶ πλῆθος πιστῶν, οἱ ὁποῖοι συμμετεῖχαν στὴν Ἀναστάσιμη Θεία Λειτουργία.

* * *

Ὅπως συνέβαινε σὲ πολλές πε-

ριπτώσεις, ή μανία τῶν Τούρκων κατακτητῶν ξέσπασε στὰ γυναικόπαιδα, καί δὴ στίς γυναῖκες τῶν ὀπλαρχηγῶν.

Οἱ σύζυγοι τῶν τριῶν ὀπλαρχηγῶν ἐστάλησαν ὡς δῶρο στὸν βεζίρη τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Σπυρίδων Τρικουπῆς: **«ἡ μὲν γυναῖκα τοῦ Γάτσου ἐτούρκευσεν ἀποδειλιάσασα ἐνώπιον τῶν βασάνων, αἱ δὲ δύο ἄλλαι μὴ ἀλλαξοπιστήσασαι προσηλώθησαν (σ.σ.: καρφώθηκαν) ἀπέναντι ἀλλήλων ὄρθιαι ἐπὶ τοῦ τοίχου μιᾶς τῶν αἰθουσῶν τοῦ παλατίου τοῦ θηριώδους βεζίρη καὶ ἀπέθαναν πολυειδῶς βασανιζόμεναι...».**

Ὁ Πουκεβίλ ἀναφέρεται στὴν γυναῖκα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Καρατάσου πού μαρτύρησε **«δεόμενη ὑπὲρ τῶν δημίων τῆς καὶ ἐπικαλούμενῆς τὴν βοήθεια τῆς Παναγίας»**, καὶ πιστοποιεῖ, ὅτι οἱ Τούρκοι **«δολοφόνησαν τὴν γυναῖκα τοῦ Καρατάσου καὶ τοῦ Ζαφειράκη, ἐπειδὴ δὲν δέχθηκαν νὰ ἀλλαξοπιστήσουν»**. Ἡ μία μαρτύρησε μέσα σὲ ἓνα τσουβάλι μὲ φίδια. Τὴν δευτέρη τὴν ἔκτισαν μέσα σὲ ἓνα τοῖχο!

Ὁ Πουκεβίλ περιγράφει μὲ τὰ μελανότερα χρώματα στὸν πολιτισμένο κόσμο ὅσες δραματικὲς σκηνὲς εἶδε ἐκεῖ μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια του **«πολλὲς γυναῖκες γυμνὲς τίς ἔβαζαν μέχρι τὸν λαιμὸ μέσα σὲ σάκκους πού εἶχαν γάτες καὶ ποντίκια...»**.

Συγκλονιστικὴ εἶναι ἡ μαρτυρία μιᾶς ἡλικιωμένης γυναῖκας ἀπὸ τὸν Πολύγυρο, πού περιλαμβάνεται στὸ βιβλίο **«Οἱ Ἑλληνίδες πρὸς τίς Γαλλίδες»**, τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε τὸ 1826 στὸ Παρίσι. Ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶχε συλληφθεῖ μαζί μὲ τὴν κόρη τῆς καὶ εἶχε φυλακισθεῖ μαζί μὲ ἑκατὸ Ναουσαῖες γυναῖκες στὴν Θεσσαλονίκη. Τοὺς ζητήθηκε νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστη τους στὸν Χριστὸ καί, ἐπειδὴ ὅλες ἀρνήθηκαν νὰ συμφωνήσουν, ὀδηγήθηκαν στὰ βασανιστήρια καὶ στὸ μαρτύριο.

Ἡ ἴδια ἀφέθηκε τελικὰ ἐλεύθερη ἐξαιτίας κάποιου τυχαίου γεγονότος, ἔζησε ὅμως ἀπὸ κοντὰ ὄχι μόνο τὸ μαρτύριο τῆς ἴδιας τῆς κόρης τῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ φρικτὰ βασανιστήρια πού ὑπέμεινε ἡ Μαρία Καρατάσου μέσα στὸν σάκκο μὲ τὰ φίδια, στὸν ὁποῖο τὴν εἶχαν βάλει οἱ δήμιοι τοῦ Λουμποῦτ Πασᾶ τῆς Θεσσαλονίκης, γιὰ νὰ τῆς προσφέρουν ἓνα

σκληρό και ἐπώδυνο μαρτύριο. **Τ**ὰ φίδια ὁμως τὴν νάρκωσαν μὲ τὸ δηλητήριο τους καὶ ἔτσι οἱ τελευταῖες στιγμὲς τοῦ μαρτυρίου της ἦταν λιγότερο ὀδυνηρὲς ἀπὸ ὅ,τι σχεδίαζαν οἱ βασανιστές της. **«Κατάκοιτη»**, σημειώνει ἡ ἠλικιωμένη γυναῖκα ἀπὸ τὸν Πολύγυρο,

«γράφω αὐτὴ τὴν ἀφήγηση ποὺ θὰ διαβαστεῖ στὴν Εὐρώπη».
Καὶ πράγματι ἡ ἀφήγησή της καὶ διαβάστηκε καὶ συγκλονίσει καὶ συνεχίζει νὰ συγκλονίζει.

Οἱ σύζυγοι τῶν Ζαφειράκη καὶ Γάτσου ἔχουν καὶ ἐκεῖνες τὸ δικό τους μαρτύριο: **ἀ**λείφονται μὲ μέλι στὸ κεφάλι καὶ δεμένες ἐκτίθενται, ὥστε νὰ δέχωνται τὰ ἐνοχλητικὰ τσιμπίματα τῶν σφηκῶν... ἀλλὰ καὶ τῶν παρατρεχάμενων.

Λένε ὅτι μετὰ τὰ παραπάνω μὲ διαταγὴ τοῦ στρατάρχου χτίστηκαν μέχρι τὸ λαμὸ στὸ τεῖχος σὲ κάποια γωνιὰ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἀφέθηκαν ἐκεῖ γιὰ κάποιες ἡμέρες πρὸς ψυχαγωγία τοῦ ἄγριου ὄχλου, ποὺ πήγαινε ἐκεῖ βρίζοντας καὶ χτυπώντας μὲ ραβδιὰ τὰ κεφάλια τοὺς καθὼς προεξεῖχαν τοῦ τείχους.

Η σύζυγος τοῦ Ζαφειράκη δὲν ὀπισθοχώρησε καθόλου, ἐνισχυόμενη μέχρι τὴν τελευταία της πνοὴ ἀπὸ τὴν προσευχή. **Τ**ὸ μαρτύριο της κράτησε πέντε ἡμέρες. **Μ**ία περαστικὴ τσιγγάνα τῆς πέταξε μίαν μεγάλη πέτρα καὶ ἔτσι ἡ μακαρία παρέδωσε τὴν ψυχὴ της στὰ χεῖρια τοῦ Θεοῦ, τὸν Ὅποῖον δὲν ἀρνήθηκε.

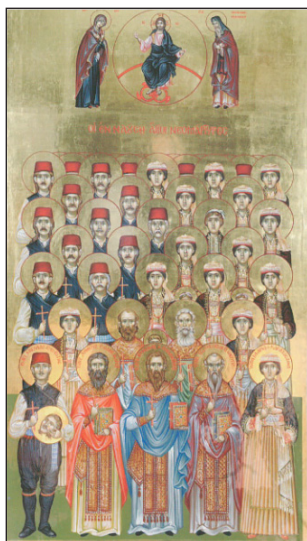
* * *

Μὲ τὴν κατάληψη τῆς Νάουσας ἔσβησε οὐσιαστικὰ ἡ ἐπανάσταση στὴν Μακεδονία, μολοντί οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν νὰ παρενοχλοῦν τοὺς Τούρκους στὴν περιοχὴ, ἐνῶ ὁ Γερο-Καρατάσος μὲ 300 ἄνδρες κατέφυγε στὴν νότια Ἑλλάδα, ὅπου συνέχισε τὸν ἀγῶνα.

Γιὰ τὴν θυσία τους αὐτὴ ἡ Νάουσα ἀνακηρύχθηκε τὸ 1955 ἡρωϊκὴ πόλη, καταλαμβάνο-

ντας ξεχωριστή θέση στον Αγώνα για την ανεξαρτησία πλάι στο Μεσολόγγι, τὸ Σούλι καὶ τὸ Ἀρκάδι.

Ἡ ἐπανάσταση τῆς Νάουσας ὑπῆρξε γεγονός μεγάλης σημασίας για τὸν ἐπαναστατημένο καὶ τὸν ὑπόδουλο ἑλληνισμό, ὄχι μόνο για τὸν ἠρωϊσμό καὶ τὴν αὐτοθυσία τῶν κατοίκων τῆς.

Ἡ πρωτοβουλία τῶν Ναουσαίων ἔδωσε νόημα στὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ ἀπέδειξε ἔμπρακτα πῶς ὁ μακεδονικὸς ἑλληνισμὸς ἀγωνιζόταν ταυτόχρονα καὶ ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς Πελοποννήσιους, τοὺς Στερεοελλαδί-

τες καὶ τοὺς νησιῶτες ἀδελφούς του για τὴν ἐλευθερία.

Συνετέλεσε ἀκόμη στὴν ἀπώλεια χρόνου καὶ δυνάμεων για τοὺς Τούρκους πρὸς ὄφελος τῆς συνέχισης τοῦ Αγῶνα στὴν Νότια Ἑλλάδα. **Π**ολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ναουσαίους ἀγωνιστὲς ἀμέσως μετὰ τὸ Ὀλοκαύτωμα τῆς πόλης κατευθύνθηκαν νότια, εἴτε πρὸς τὶς Σποράδες, εἴτε πρὸς τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ὅπου ἐνώθηκαν μὲ τοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ ὑπεράσπισαν τὸ Μεσολόγγι ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν Κιουταχὴ καὶ στὴν συνέχεια ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμ Πασᾶ.

Ἡ ἐπανάσταση τῆς Νάουσας καὶ τὸ Ὀλοκαύτωμά της ὑπῆρξε τὸ ἐμβληματικὸ γεγονός ποὺ σφράγισε τὴν συμμετοχὴ τῶν Μακεδόνων στὴν ἐθνικοαπελευθερωτικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821. **Ἦ**ταν ἓνα σύμβολο πάθους για τὴν ἐλευθερία, ἀνταπάρνησης καὶ ψυχικοῦ μεγαλείου. **Γ**ι' αὐτὸ καὶ δίκαια συμπεριλήφθηκε στὸ μαρτυρολόγιο τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς ἱστορίας.

*Τῶν ὑπὲρ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν
εὐκλεῶς ἀγωνισαμένων*

*καὶ ἐνδόξως πεσόντων ἢ μαρτυρησάντων
ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀγῶσι,
καὶ δὴ ἐν τῷ ὀλοκαυτώματι τῆς Ναούσης,*

Αἰωνία ἡ μνήμη!

* * *

Ὁ χαλασμός τῆς Νάουσας

Τρία πουλάκια ἀμὰν ἀμὰν καθόντανε,
τρία πουλάκια ἀμὰν ἀμὰν καθόντανε,
στῆς Νάουσας τὸ κάστρο,
Μακρυνίτσα μου
καημὸ πού 'χει ἡ καρδίτσα μου.

Τὸ 'νὰ κοιτάει κι' ἀμὰν ἀμὰν τὰ Βοδινά,
τὸ 'νὰ κοιτάει κι' ἀμὰν ἀμὰν
τὰ Βοδινά καὶ τ' ἄλλο Σαλονίκη,
Μακρυνίτσα μου
καημὸ πού 'χει ἡ καρδίτσα μου.

Τὸ τρίτο τὸ κι' ἀμὰν ἀμὰν μικρότερο,
τὸ τρίτο τὸ κι' ἀμὰν ἀμὰν μικρότερο,
μοιρολογεῖ καὶ λέγει,
Μακρυνίτσα μου
καημὸ πού 'χει ἡ καρδίτσα μου.

Μᾶς πάτησαν κι' ἀμὰν ἀμὰν τὴ Νάουσα,
μᾶς πάτησαν κι' ἀμὰν ἀμὰν τὴ Νάουσα,
τὴν πολυξακουσμένη,
Μακρυνίτσα μου
καημὸ πού 'χει ἡ καρδίτσα μου.

(*) Πηγές: <https://www.sansimera.gr/articles/1365>, <https://antexoume.wordpress.com/> καὶ <https://ellinoistorin.gr/?p=9017> • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

